

KÖZGYŰLÉSÜNK MARGÓJÁRA

Az immáron öt éve megalakított Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége idén is megtartotta rendes évi közgyűlését. A jeles alkalom a jelenlévők (megbízott képviselők és igazgatók) számára tette csak érzékelhetővé a szövetség elvégzett munkáját, illetve eredményeit. Éppen ezért e lap hasábjain szükséges az egész zenekari társadalmat tájékoztatni gondjainkról éppúgy, mint sikereinkről – természetesen az egész magyar zenei élet tükrében. Ehhez jó apropót nyújt a Magyar Zenei Tanács a „zenei élet alakulásáról, zenekultúránk állapotáról 8 évvel a rendszerváltás kezdete után” címmel a közelmúltban kiadott jelentése. A cím önmagában is találó, hiszen nyilvánvalóvá teszi, hogy a „kezdete után” maghatározás nem a végét jelenti egy folyamatnak, de talán még a közepét sem. A dolgozat számos olyan kérdést érint, melynek (szenvendő) alanyai éppen a zenekarok, vagy szövetségünk: zenekaraink napi gondjai éppen a rendszerváltásból, illetőleg annak „be-fejezetlenségéből”, fakadnak. Tény, hogy a fő feladat, a központosított állami struktúrák lebontása, az állami szubvenciók leépítése fényesen sikerült. A feladat szlogenné vált, boldog-boldogtalan ismételtette, mint valami varázsigét, talán nem is sejtve, hogy mit takarhat a generálisan alkalmazott elv, és éppen ezért mára már bizonyossá vált az is, hogy „rendszersemleges értékek” igenis sérültek, vagy teljességgel áldozatul estek. Amikor Szövetségünk eredményeit, vagy akár eredménytelenségeit vizsgáljuk, csakis a minket körülvevő közeg, a társadalmi és politikai életünk tükrében tehetjük. Tudnunk kell, hogy a civil szervezetek működése és léte ebből kifolyólag eredményessége hajszálnyi köldökzsinórtól függ, melynek elvágása éppúgy lehetséges a terület iránt érzéketlen politikusok részéről, mint az általuk kinevezett hivatalnokok részéről.

A dolgozat is elismeri, hogy a súlytalan civil szervezetek összehangolt működését elősegítendő 1990-ben létrehozott zenei parlament, a Magyar Zenei Tanács sem tudta feladatát teljesíteni, (még kevésbé a Magyar Zenei Kamara, mely ma Muzsikus Fórumnak hívattatik) amennyiben „a kezdeti lelkesedés és lendület alábbhagyott és e társaságok végül is nem lettek képesek a társadalmi élet fontos elemeivé válni”. Természetesen – olvas-

hatjuk a dolgozatban – ez elsősorban a „politikusok árulásán” múlt, „akik a gyakorlatban nem azt a szerepet szánják a szervezeteknek, mint a szépen csengő elméletekben”. Igen! Látjuk és érzékeljük, hogy elkeseredett harc folyik minden olyan fórumon, ahol a szervezetek működési költségeit biztosíthatják. Miközben a szervezetek olyan területeket is képviselnek, ahol a pusztta fennmaradásért folyik harc, nehezen képzelhető el, hogy a tagság biztosítani tudja az eredményes működéshez szükséges anyagi feltételeket. Tekintettel arra, hogy a különböző alapítványok működési költségekre egyáltalán nem adnak pénzt, a civil szervezetek működése, működni tudása csakis az állam (a politikusok) „adakozó kedvén” múlik. Még pontosabban, mennyit óhajtanak visszaforgatni a civil szférába az onnan befolyó adókból. Természetesen ez nem csak gazdasági kérdés! Sőt, gazdasági kérdés csak másod sorban. A fő kérdés: van-e országunkban olyan fokú a demokrácia, hogy igényelje a civil szervezetek munkáját, tényleges beleszólását a törvények előkészítésébe, vagy akár az elosztási rendszerekbe, vagy csupán statisztikaként működhetnek, illetőleg statisztikaként kényszerítődnek működni...

Területünkön is ennek megfelelően működik minden. Miután (feltehetően és remélhetőleg inkább csak a megfelelő vezető személy hiányának okán, mint a zenekultúra egyre fajsúlytalanabbá válása miatt) megszüntették a Művelődési és Közoktatási Minisztérium zenei főosztályát, amely, ha mást nem is, de azt demonstrálta, hogy a zene még ügy, és létrehozta egy vegyes osztályt, amely együtt kezeli a színház-, zene-, és a táncművészetek kérdését.

Ugyan „életre hívtak” ezzel párhuzamosan többségében civil szervezetek képviselőiből álló tanácsadó testületeket is, melyek javaslattevési jog nélkül szabadidejükben elvégezhetik azt a véleményezési feladatot, amire az illetékes hivatal *esetleg* jóindulatú vezetője *esetleg* felkéri őket, azonban a mi estünkben az elmúlt évben megtartott tanácsadó-véleményező ülések száma a meghozott döntések számának arányában egyáltalán nem keltik azt az érzetet, hogy komoly szerephez jutott a civil szféra, különösen annak tükrében, ha figyelembe vesszük, hogy a

tárgyalandó téma megválasztása nem éppen a civil szervezetek javaslatára történik.

Így fordulhat elő az, hogy bár területünkön egyre égetőbb szükség lenne egy átfogó rendezésre az anomáliák megszüntetése érdekében, úgy tűnik erre akkor sincs egyenlőre fogadókészség, ha szövetségünk immáron többedszer is nyomatékosan felhívta az illetékesek figyelmét egy zenei törvény előkészítésének szükségességére.

Az állami szubvenciók leépítésének mámorában senki nem figyelt arra, hogy vannak területek, melyek egyáltalán nem, vagy csak részben tehetők profit orientálttá. Tudvalévő, hogy egy ország gazdasági erejének és kulturális szintjének fokmérője, hogy milyen színvonalú és hány szimfonikus zenekart tud eltartani, illetőleg hány szimfonikus zenekarra van a közönség részéről igény. Aki azonban azt hiszi, hogy egy szimfonikus zenekar *csupán a pillanatnyi gazdasági helyzet függvényében bőséges esztendőkből működte-tendő*, ínséges esztendőkből a tevékenysége visszaszorítható, vagy akár megszüntethető, az téved. Az is téved, aki azzal állítja magát, hogy egy állandó kisebb mag körül alkalmi muzsikussal kiegészítve, a fenntartási költségeket így mérsékelve igazi szimfonikus zenekart tart fenn. Alkalmi és erősen fluktuáló zenekarból sohasem lesz saját stílussal és hagyományokkal rendelkező, vagyis igazi szimfonikus zenekar. *A szimfonikus zenekar egy hosszú folyamat révén létrejött élő organizmus, amely a benne megtestesülő anyagi és szellemi tőke, és tapasztalat révén megismételhetetlenül létrehozott kincs, mely nemzetek és közösségek sajátja, tulajdona és sajátossága.* Ennek őrzése és megőrzése **mindenki mindenkori feladata!**

A szimfonikus zenekarok esetében az állami szubvenciók leépítése nem csupán az átszervezések, a privatizáció és a politikusok hozzá nem értésén múlt. Nagy segítség volt ehhez egy új zenekar alapítása érdekében a széles körben hangoztatott demagógia, mely szerint „igazán jó zenekar képes állami támogatás nélkül is működni.” Nos az idő mást bizonyított. Bármilyen jónak is kiáltanak ki egy zenekart, az képtelen egyre növekvő állami támogatás (akár költségvetési előirányzat, akár miniszteri külön keret, akár minisz-

tériumi pályázat) nélkül működni. Ennek csak két oka lehet: az egyik, – amennyiben igaz a fenti kitétel – akkor mégsem olyan jó a zenekar, a másik, hogy nem igaz a fenti kitétel. Nem meglepő egyébként, hogy a nem bevált demagógiát hirdetőik ma – talán ugyanazon cél érdekében – azt állítják, hogy Magyarországon túl sok a zenekar, a „gyengébbeket” a „jobbak” hasznára meg kell szüntetni, és a támogatásokat át kell csoportosítani.

Miközben a szimfonikus zenekarok semmi mással össze nem téveszthető, speciális törvények és azonos mechanizmusok alapján működő testületek, melyek között működési különbségek lényegében nem léteznek, addig a különböző fenntartók (önkormányzatok, alapítványok, részvénytársaságok, stb.) körébe került szimfonikus zenekaroknak különböző működési feltételek mellett kell megfelelni azonos feladatoknak. És itt ismét csak a fenntartók *esetleges jóindulatán* múlik a zenekar megfelelő működése. Az pedig sehol sincs előírva, hogy a fenntartó értsen is ahhoz, amit sok esetben csak kegyből tart. Így történhet meg az is, hogy – miközben senki sem irigyli tőlük, de mégis irigylésre méltóan – az önkormányzatok kapnak állami támogatást együttesek működtetése érdekében, addig ugyanolyan együtteseket működtető alapítványok és részvénytársaságok már nem. Arról pedig már nem is beszélhetünk, hogy vajon a fenntartók számára van-e valahol egy útmutatás, egy szabály, egy törvény, amit szimfonikus zenekarok működtetése esetén esetleg be kell tartani. Az életnek kevés olyan területe van, ahol – feltéve, hogy eredményeket is el akarnak érni – ne lenne egy „használati utasítás” egy terméket, egy létesítményt, vagy akár egy növényt illetően. Ma már eljutottunk odáig, hogy még az ebtartást is szabályozni tudták. Vajon mikor jutunk el odáig, hogy a „zenekar-tartást” is szabályozzák? Nos ez a kérdés a magyar civil szféra szándékosan kiépített és *súlyozott* struktúrája folytán nem csak a mi szövetségünk kérdése lehetne, hanem például az un. „zenei parlamentek” kérdése is, amely szervezettek végül is *súlyozottan* nagyobb állami támogatás mellett még tagdíjat is szednek a képviselendő tagszervezetektől.

Nos, nekünk ebben a közegben kell szövetségünk eredményeit vizsgálni.

A finanszírozási kérdéseknél maradv a önkormányzati zenekarok idejei – ha az infláció mértékének nem is megfelelő, de nominálisan ismét megnövekedett – támogatását nézzük, akkor is sikerként

könnyvelhető el, ha vannak e körből kívül rekedt zenekarok is.

Lapunk hasábjain már többször, és kiemertően foglalkoztunk a PEARLE magyarországi konferenciájával, ide már csak egy megjegyzés kívánkozik: kevés olyan társadalmi szervezet van Magyarországon, amelyik ilyen elenyésző állami támogatás mellett, ilyen korlátozott infrastruktúrával képes nemzetközi rangot kivívni magának. Szép lenne, ha a jövőben e „zenekari nagyköveti” tevékenységre például éppen azok az állami szervek hoznának létre egy állandó keretet, amelyek munkáját az európai jogharmonizáció kérdésében pont ezek a fáradságosan kiépített kapcsolatok jelenthetik a legfőbb segítséget.

Részben kapcsolódott a PEARLE nemzetközi konferenciájához, részben pedig régi igényt elégített ki szövetségünk tagzenekarairól kiadott évkönyv. Egyértelmű siker a kiadvány, hiszen alapszabályunk legfontosabb célkitűzéseinek megfelelően nem csupán segítséget nyújt a zenekarok nemzetközi kapcsolatainak fejlesztéséhez, de végre nyilvánvalóvá teszi a „céh”-hez tartozást, hogy mely zenekar felel meg az európai tradicionális elveken nyugvó elvárásoknak, és végre tisztán láthatóvá teszi azt a területet, melyet nem „ad hoc” kezdeményezéseknek hívnak. Mindamellet hasznos információk egész sorával és rendszerbe szedett zenekari ismertetőkkel a magukról meglehetősen vegyes jellegű prospektusokat megjelentető tagzenekaraink is meríthetnek ötleteket.

Ha már a kiadványoknál tartunk, sikerként könnyvelhetjük el a „Zenekar” című újságunk rendszeres és egyre bővülő számait éppúgy, mint az iránta megnyilvánuló fokozódó érdeklődést is. Ez az orgánus mindenestre otthont adhatna mind azoknak a kisebb egyesületi szaklapoknak is, amelyek kiadási gondokkal küzdenek, vagy ha nem, akkor sem tudnak szélesebb rétegek felé információt közvetíteni. Reméljük, hogy a „Zenekar” egykor tényleg *zenekar* lesz, és képviseltetni fogják magukat a különböző hangszerek, szakterületek egyesületei is!

Kevésbé mondható sikeresnek szövetségünk kezdeményezésére és támogatásával elindított „szimfonikus zenekari fesztivál”, mely kicsit szégyenlősen „hazai” jelzővel illetve a vidéket, amely megkülönböztető jelző a budapesti szervezés színvonalát tekintve csak a vidékre értve nem lehet pejoratív. Itt ismét kanyarodjunk vissza a bevezetőben már említett Magyar Zenei Tanács-jelentésre: „*Sajnos sok a „közönség nélküli” koncert. Igaz, a rendezők többségükben nem is fordítanak*

különösebb gondot a közönségszervezésre, hiszen a jegybevétel a rendezés költségeinek csak elenyésző hányadát fedezheti”.

A megállapítás igaz, de nem minden. Szövetségünk magalakításának az alapszabályból is kiviláglóan nem csupán az volt a célja, hogy „kifelé” közvetítsen információkat rólunk, hanem az is, hogy egymást jobban megismerjük. Szomorú az a tény, hogy egy átlag budapesti zenekari muzsikus nemhogy a vidéki zenekarokat nem hallotta még életében, de a hét budapesti zenekar zömét sem. Hogyan akar egy zenekari tag részt venni ténylegesen saját zenekarának jobbításában, ha még szűkebb környezetében sincs összehasonlítási alapja. De ugyanez elmondható a budapesti zenekarok vezetőiről is. Sajnálatos, hogy az egyébként lapunk hasábjain is közhírré tétetett hangversenyeken csak elvétve láthatunk más zenekarokból bárkit is! Kár hogy e nemes cél is az „ezt is letudtuk” kategóriájába került. Csak remélhetjük, hogy a sorozat hátralévő két hangversenye a Pesti Vigadóban (május 4-én a Miskolci, május 25-én pedig a Győri Szimfonikus Zenekar vendégszereplésével) népebb nézősereg előtt fog lezajlani!

Tanuljunk meg saját értékeinket becsülni, mert csak így tudjuk azokat másokkal is megbecsültetni!

Az amit berkeinkben csak „zenekari törvényként hiányolunk, annak tulajdonképpen közmegegyezésen alapuló „játékszabálynak”, gentlemen’s agreement”-nek is kellene lennie. Ha ilyen nincs, akkor áll elő a maihoz hasonló helyzet, amikor nemcsak a fenntartók és a támogatók körében, hanem a munkáltatók és munkavállalók körében is bizonytalanság és kapkodás található. Nem egy tagzenekarunk a minőségi átvedlés köntösébe bújtatott átszervezés, kényszerű leépítés idejéi éli ami esetenként lehet indokolt is! Azonban megfelelő keretek híján felesleges feszültségeket keltenek a zavarosban buzgólkodók. Van olyan tagzenekarunk amelyik rövid idő alatt a harmadik (valószínűleg még nem is az utolsó) működési szabályzatát szüli, és van olyan is ahol a pártállami időszakban született működési szabályzatra hivatkozva próbálják meg a munkáltató védőernyője alatti vezetők személyes motivációikat érvényesíteni. Van olyan tagzenekar, ahol egymással is alig szót értő bizottságok egész sora található, és van olyan, ahol a „ne szólj szám, nem fáj fejem” a legjobb érdekvédelmi szlogen. Van ahol választott és bizalmat élvező igazgatóval nem értenek néha szót, de vállvetve kiizzadják a legjobb megoldást.

dásokat, ám van olyan is, ahol hitelét vesztett, de kinevezett igazgató túlkapásait tűri némán, nem is sejtve, hogy mi a hallgatás ára. Valóban itt lenne az idő tudnia minden érdekeltnek, hogy kinek mennyi és meddig, de csak annak tükrében, hogy egy hajóban evezünk és a szimfonikus zenekar – végül is még – nem koncentrációs tábor. *A minőségi alkotáshoz minőségi körülmények és nem kevésbé minőségi légkör szükséges.* Meg kell találni azt a középutat, amely a különböző érdekek mentén a kisstílű, testületen belüli

presztízs-harcok helyett egymás kvalifikáltságát elismerve valóban az európai tradíciók visszahonosításával akar valós eredményeket elérni!

Csak a jövő fogja megmutatni, mekkora lépést tett ebben az irányban szövetségünk amikor egy komplex zenekari törvény első cikkelyét megalkotta. Akik részt vettek a javaslat megtárgyalásában, azok tudják, milyen antagonisztikusnak látszó ellentmondások gátolták meg az elfogadott szöveg teljesebbé tételét, de ők tudják azt is, hogy amennyiben szövetségünk

nem jut konszenzusra például létszám-kérdésekben, akkor egy mégis megszülethető szabályozó rendszer nem a 150 tagú zenekart fogja minimális létszámának elfogadni. Mindannyiunk közös munkája szükséges ahhoz, hogy problémáinkban felfedezzük a közös vonásokat, a törvényeket pedig nem saját arculatunkra, hanem a realitásokra alapozva, egyetértéssel meg tudjuk alkotni a német „Tarifvertrag” magyar változatát, a „kötelező”, ajánlást zenekaraink egységes működtetésére vonatkozóan.

MEGHATÁROZÁS

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének 1998. február 25-i közgyűlésén elfogadott meghatározás szövege:

Az állandó hivatásos szimfonikus zenekar

PREAMBULUM

Az állandó hivatásos szimfonikus zenekarok működtetésének az a *célja*, hogy a magyar és egyetemes zenekultúra kiemelkedő értékei megfelelően magas művészi színvonalon váljanak közkinccsé hangversenyeken – az élő zene hasonlíthatatlan élményével –, valamint szakmai hozzáértéssel készült kép és hangfelvételeken.

Feladata a magyar zeneművészet rangjához méltóan részt venni a nemzeti zenei kultúra megőrzésében és megismertetésében itthon és külföldön egyaránt, a külföldi zenei alkotások megismertetése Magyarországon, továbbá értékmentő, és teremtmő műhelyként a közönség intellektuális szintjének fejlesztése.

A államnak szem előtt kell tartania, hogy minden ilyen intézmény csak „non profit” elvek alapján működhet, függetlenül attól, hogy milyen fenntartású, továbbá, hogy fejlődése – a megfelelő körülmények biztosítása mellett – évtizedes közös tanulás szerves folyamatának eredménye, mely – az előképzést és a kulturális kölcsönhatásokat is szem előtt tartva – minden esetben **része a magyar zenekultúrának, nemzeti kincs.**

Éppen ezért a hivatásos szimfonikus zenekarok alapítása és működtetése csak is szigorú szabályok és elvek mentén történhet és – a hazai realitásokat figyelembe véve – nem nélkülözheti az állam támogató szerepét.

Egy zenekar akkor nevezhető *szimfonikus* zenekarnak, ha képes megszólaltatni klasszikus értelemben vett szimfonikus zenekari műveket. Ezen művek előadásához szükséges vonós, fúvós és ütős hangszerek számának aránya az évszázados gyakorlat alapján alakult ki, a partitúrákban erre világos utasítások találhatók. Az arányok megtartása kötelező, azonban a vonós szőlamok létszáma terem és akusztika függvényében bizonyos határok között, a karmester kívánsága szerint növelhető.

A szimfonikus zenekar *legfőképpen* szimfonikus zenekari műveket ad elő, (szimfóniák, szimfonikus költemények, versenyművek kísérete, stb.) hangversenypódiumon, vagy stúdióban, de profiljába tartozhat operai kíséretnek előadása is.

Különösen nem nevezhető szimfonikus zenekarnak az a zenekar, mely kizárólag (túlnyomórészt) operettet vagy más könnyűzenei műveket ad elő színházi árookban, vagy csak időszakosan működik.

Hivatásos szimfonikus zenekarnak nevezhető az a zenekar, mely az alábbi feltételeknek megfelel:

- **saját, jól megkülönböztethető, kizárólagosan használatos név**
- **tagjai főfoglalkozású, főállású zenekari művészek**, döntő többségben felsőfokú végzettséggel, akik más hivatásos szimfonikus zenekarnak nem lehetnek tagjai
- **rendszeres havi illetmény folyósítása** munkaszerződés vagy közalkalmazotti kinevezés alapján, a művészeti munkakörök sajátosságait figyelembe vevő művészi pótlékokkal, fizetett szabadsággal, szociális juttatásokkal, vagy természetbeni juttatásokkal.

- **megfelelő mennyiségű hangszeralomány feletti rendelkezés, vagy külön keret annak bérlésére**

- **önálló jogi személyiség vagy saját jogi státusz, továbbá bankszámla, vagy ilyennel rendelkező fenntartó**

- **szakmai vezetés:** határozott időre szerződötetett karmester vagy művészeti vezető

- a fenntartó által határozott időre megbízott vagy kinevezett igazgató/menedzser igazgató / menedzser és előadó(k)

- **műszaki személyzet** (1 vagy 2 személy berendezésre, kottakezelésre stb)

- **saját (vagy bérelt) infrastruktúra** : székhely, próbaterem, kiszolgáló helységek (öltöző, hangoló, gyakorló, iroda, stb)

- **az éves és havi szolgáltatások jogszabály, illetve kollektív szerződés szerinti teljesítése**

- **kollektív szerződés, működési szabályzat**

- **művészeti tanács,**

- **közalkalmazotti / üzemi tanács**

- **országos érdekvédelmi és szakmai szervezeti tagság**

- **állandó részvétel a magyar zenei életben**

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének állásfoglalása szerint *szimfonikus zenekarnak* minősül az 1853-tól folyamatosan működő Budapesti Filharmóniai Társaság zenekara.

Működési formák, illetőleg fenntartók szerint: **állami, önkormányzati, intézményi, alapítványi és egyesületi** szimfonikus zenekarok létezhetnek. A különböző jellegű fenntartás esetén is azonos alapilletmény jár az azonos kategóriájú és azonos beosztású zenészeknél. A munkáltató ettől csak felfelé térhet el minőség, és egyéb indokok alapján.